

Herfsttrek van Vlaamse gaaien en mezen in 1957

Door J. Taapken

De heer A. N. Swart meldde reeds op 9 september 1957 veel *zwarte mezen* in volkstuintjes van Amsterdam-Zuid. Eykman vermeldt in De Ned. Vogels deel I, p. 188 7 september 1928 als vroegste „trek“-datum.

Joh. J. Sligman zag op 23 september 1957 drie *zwarte mezen* tussen ± 50 trekkende *pimpelmezen* in de Rouveense Polder (O.). De trek van de *pimpelmees* was te Rouveen dit najaar opvallend sterk en liep in de honderden ex.

Chr. van Orden schrijft over duidelijk gerichte trek op 20 en 27 oktober 1957 van *kuifmezen*, zelfs ex. in het riet langs het IJsselmeer aan de Veluwezijde. Wel viel op, dat bij het opstijgen van de gemeengde mezen groepen, waartussen ook *glanskoppen* en *matkoppen* zaten, de *kuifmezen* als laatste opstegen en vaak terugvielen. Het „dapperst“ gedroegen zich de *zwarte mezen*, die vrijwel niet terugvielen en vrij hoog (± 60 m) vlogen. Van *Vlaamse gaai*entrek hebben wij weinig bespeurd schreef de heer van Orden.

Op 4 oktober 1957 was het aantal *kool-* en vooral *pimpelmezen* opvallend groot. In Amsterdam zag men ze op alle mogelijke en onmogelijke plekken waar bomen staan. Men zou zelfs kunnen spreken van een invasie schreef de heer A. N. Swart.

In verband met de opmerking op de omslag van nr. 6 van „Het Vogeljaar“ van de vorige jaargang merkt Dr. A. Schierbeek op dat hij sinds 1920 vogels in zijn tuin voert en daar nog nooit *glanskopmezen* heeft gezien, terwijl zij deze winter geregeld, soms 3 ex. tegelijk, in zijn tuin te 's-Gravenhage, op het voer kwamen.

De heer H. Enkelaar te Oostburg, Zeeuws-Vlaanderen noteerde de volgende *zwarte mezen*: 1-10 5 ex. Heille, gem. Sluis; 6-10 ± 40 ex. Oostburg; 10-10 ± 15 ex. Waterlandkerkje; 15-10 enkele (aantal onbekend) Overslag; 16-10 idem Hulst; 18-10 2 ex. Arnemuiden; 29-10 ± 20 ex. Koewacht; 1-11 7 ex. Axel ± 40 ex. Clinge; 16-11 3 ex. Aardenburg; 20-11 onbekend aantal Kieldrecht polder ± 20 ex. Opperstraat, Clinge; 23-11 2 ex. Heille, gem. Sluis. Het is de heer Enkelaar niet bekend of de *zwarte mees* ergens in Zeeuws-Vlaanderen broedt. Wel werd te Absdale, gem. Sint Jansteen in 1957 het *goudhaantje* door hem broedend aangetroffen.

De heer H. M. van Eck te Delden stuurde ons de volgende gegevens: *koolmees*: 1, 2 en 3-10-1957 resp. enkele, ± 8 ex. en 4 ex. trekkend gezien bij Delden O.; *pimpelmees*: 24-1-1958 ± 22 ex. trekkend van NO naar ZW Delden O. in de 2e decade van september 1957 en 1e week van oktober opvallende trek, zoals bij Delden nog niet eerder gezien, o.a. 30-9-1957 1 maal 10 ex. van ONO naar WZW, 2-10-1957 13 ex. r. WZW te Delden O.; *zwarte mees*: in de 3e decade van september en 1e week van oktober 1957 af en toe duidelijke trek, 24-9-1957 4 ex., 4-10-1957 4 ex. Delden O.

De heer Stel te Ede schrijft: „Over sterke mezen-trek moge ik het volgende berichten: Behalve dat door mij in onze omgeving een aanzienlijke trek van mezen is geconstateerd, viel het mij op, dat we in die tijd meer soorten mezen bij huis kregen dan andere jaren. Ik woon nu zes jaar in Ede. Op de voerplaatsen achter mijn woning en

naast mijn schoollokaal vertoonden zich, behalve *kool-* en *pimpelmezen*, dit jaar voor 't eerst ook de *glanskopmezen* en *kuifmezen*.

„t Vorig jaar heb ik eind januari en begin februari de nestkasten in de bossen van het Sysselt bij Ede 's avonds gecontroleerd. Toen bleek, dat 60 % der kasten „beslapen“ werd. Bijna alle door *koolmezen*. In een enkele kast sliep een *pimpelmees*. Nu heb ik 31 januari 1958 die kasten weer 's avonds gecontroleerd, waarbij bleek, dat thans slechts 20 % der kasten werd „beslapen“. De verhouding was nu evenveel *kool-* als *pimpelmezen*. Het aantal *pimpelmezen* was ongeveer gelijk aan dat van 't vorig jaar. Dus de sterke daling werd veroorzaakt door het ontbreken van vele *koolmezen*“, aldus de heer Stel. Ook anderen maken melding van aanzienlijk minder *koolmezen* op de broedgebieden dan verleden jaar.

De heer P. Vroegindewey te Middelharnis schrijft: „Hoewel op ons eiland in de winter de *koolmees* een geregelde gast is (niet bepaald in grote getale) is het mij opgevallen, dat er in 1957 zoveel zijn geweest. Het centrum van ons dorp heeft nog enige aanplant, de nieuwbouw niets. In de vier jaren dat ik daar woon, heb ik in mijn tuintje nog nooit een *koolmees* waargenomen, behalve dan afgelopen jaar. Op 5-10-'57 nam ik de eerste ex. waar en na die tijd heb ik ze als geregelde gasten gehad, soms met met z'n vijven tegelijk. Half januari 1958 is het geleidelijk gaan minderen en momenteel (1-2-1958) is het zo dat er dagen zijn, dat ik ze niet zie.“

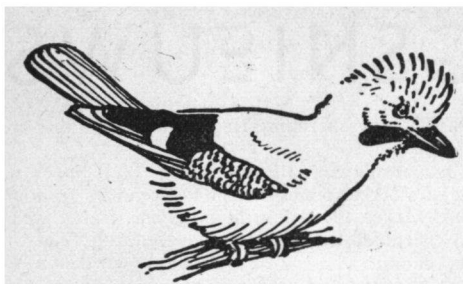
Er werden geregeld *staartmezen* te Hoorn en omgeving (P. de Vries) en te Hendrik-Ido-Ambacht waargenomen dit najaar en deze winter (Bogaard).

Kuifmezen werden o.a. in Groningen en te Weert (volgens bericht van 21-1 laatste 3 weken 6 tot 8 ex.) gezien waar zij gewoonlijk nooit aangetroffen worden (De Haan).

De heer P. de Vries te Beemster schrijft: „Tijdens de tellingen gedurende de najaarstrek ook te Schellinkhout veel *pimpelmezentrek* waargenomen op 20 oktober 1957. Verschillende groepen van tientallen *pimpelmezen* kwamen over. Op dezelfde dag zagen wij later bij Berkhout ook heel veel *pimpelmezen*. In de maanden oktober en november hebben wij uiteraard in Hoorn heel veel van dat kleine grut gehad, vooral ook *pimpelmezen*; *koolmezen* veel minder.“

Een zeer bijzondere waarneming is die van de heer Vroegindewey te Middelharnis die op 30-3-1958 vanaf 18.00 uur tot 19.15 uur (het duister belette hem verdere waarneming) met korte tussenpozen troepjes *koolmezen* zag doortrekken van west naar zuidoost. Totaal ongeveer een 500 *koolmezen*.

Van de heer A. N. Swart ontvingen wij de volgende *gaaien*-waarnemingen: 20-9 2 ex. overvlr. NW van 't Hofflaan, Amsterdam O. (C. H. de Kruijff); 22-9 18 ex. overvlr. ZW Noorderbegraafplaats Amsterdam-N. (Swart); 25-9 25 ex. vertoevend op Nieuwe Oosterbegraafplaats Amsterdam-O., 6-10 6 ex. overvlr. W Korteweghof Amsterdam-O., 8-10 4 ex. overvlr. W Wibautstraat, Amsterdam-O. (C. H. de Kruijff).

Vlaamse gaai

De heer H. Enklaar gaf ons van afgelopen najaar een groot aantal *gaaien* waarnemingen door, voornamelijk uit Zeeuws-Vlaanderen: 8-10 2 ex. Fredericapolder, Rilland, Zuid-Beveland, 9-10 3 ex. idem; 10-10 2 ex. Waterlandkerkje Kanonhof en 4 ex. idem, Strooput; 14-10 7 ex. Koewacht; 12 ex. Overslag; 15-10 12 ex. Overslag; 16-10 2 + 5 ex. Hulst; 18-10 3 ex. Arnemuiden; 23-10 7 ex. Biervliet; 29-10 21 ex. Zuiddorpe en 33 ex. Koewacht; 30-10 2 + 4 ex. Graauw; 1-11 3 ex. Zoutelande, 7 ex. Domburg, 18 ex. Oostkapelle, Westhove, 9 ex. Overduin, Oostkapelle; 2-11 2 ex. Goedleven, gem. IJzendijke; 5-11 7 ex. omg. Kapelle; 9-11 3 ex. omgev. Aardenburg; 11-11 6 + 2 ex. Axel; 14-11 2 ex. Biervliet; 15-11 9 ex. Braakmanpolder; 16-11 1 ex. Aardenburg; 18-11 2 ex. Terneuzen; 20-11 22 ex. Clinge, Kieldrecht polder, 13 ex. Clinge, Opperstraat; 22-11 3 ex. Ovezande, Zuid-Beveland; 23-11 2 ex. Heille, gem. Sluis; 27-11 12 + 3 + 23 ex. Oostkapelle; 28-11 4 ex. Hulst; 11-12-1957 3 ex. te Nisse, Zuid-Beveland, na inval van vorst geen *gaaien* meer.

Over broedgevallen van de *Vlaamse gaai* in Zeeuws-Vlaanderen schrijft de heer Enklaar: „Zover mij bekend heeft in 1957 één paar *Vlaamse gaai* in West Zeeuws-Vlaanderen gebroed en wel onder Aardenburg. Dit nest is verstoord in verband met schade aan de zangvogelstand. In Oost Zeeuws-Vlaanderen waren mij drie nesten bekend en wel onder St. Jansteen, Clinge en Hontenisse. Het aantal broedgevallen in Oost Zeeuws-Vlaanderen kan wel hoger geschat worden, hoeveel zou ik niet kunnen meedelen.”

Ook te Middelharnis werden *vlaamse gaaien* gezien: 15-11-1957 1 ex. vliegend van W naar Z, 23-11-1957 2 ex. in het hout, polder onder Sommelsdijk, 18-12-57 1 ex. overvlr. van Z naar N Middelharnis; 11-1-1958 2 ex. Christdijk, Sommelsdijk, 25-1-1958 2 ex. in boomgaarden Kaaldreef, Middelharnis, 10-2-58 4 overtr. r. Z.W. Middelharnis, 17-2-58 1 ex. overvl. van Z.O. naar N.W. te Middelharnis, 8-3-1958 2 ex. Christdijk, Sommelsdijk, later weglr. N.O., 30-3-1958 's avonds 7 uur op grote hoogte 35 ex. overvl. van N.W. naar Z.O. te Middelharnis (P. Vroegindewij).

De heer P. Dijkema schrijft over belangrijk doortrek gedurende midden september te Deventer van *Vlaamse gaaien*, 13-9 12 ex. overvliegend r. W.Z.W.; maximum op 16-9 toen tussen 7.00 u. en 7.30 u. 31 ex. passeren richting W.Z.W. Het vastleggen van trekgegevens van de *Vlaamse gaai* in ons land is ongetwijfeld van belang evenals dat van mezen, die afgelopen najaar in groter aantal dan gewoonlijk trokken. (Zie ook „Het Vogeljaar” jrg. 5, pp. 81, 82, 89 en binnenzijde omslag van nr. 6).

J.T.

Nog wat vogelfenologie

Met belangstelling las ik het artikel „Acht jaar vogelfenologie” in „Het Vogeljaar” van september 1957. Wat de aankomsttijd der diverse vogelsoorten betreft, zijn we thans goed georiënteerd, doch wat de *vertrektijd* betreft, weten we nog zo goed als niets. Ik geef toe, dat het niet meevalt, jaarlijks de juiste dag, resp. de juiste vertrekdag van de broedplaats voor de vogels te kunnen vaststellen. Wat de *tijftjaf* betreft ben ik al een eind opweg. Sinds zeven jaren nestelt een *tijftjaf*-paartje in onze boomgaard, aan de achterkant der bijenstal, in de achterwand, bestaande uit riet. De vogels zijn zeer tam en komen jaarlijks tussen 10-18 maart terug. In 1954 had ik het geluk, een van de vogeltjes levend te vangen. Het was toevallig het mannetje. Met sneldrogende witte lak heb ik een der pootjes wit gemaakt, zodat mijn *tijftjaf* een herkenningstekken voert. Ik gaf het vogeltje weer de vrijheid en observeerde vooral in oktober dagelijks. Wat de *vertrektijd* van broedplaats betreft het volgende:

in 1954 vertrok de *tijftjaf* op 14 oktober, in 1955 op 16 okt., in 1956 op 16 okt. en in 1957 op 18 oktober.

Bern. Eekman

Samenwerking nestkastonderzoek

In verschillende delen des lands houden groepen en individuele vogelliefhebbers zich bezig met het uithangen en controleren van nestkasten. Het lijkt gewenst, de daarbij opgedane ervaringen en verzamelde gegevens te vergelijken en zo mogelijk te bewerken. De heer H. de Jonge, Kon. Wilhelminalade 17, IJmuiden/West, die zich in de gemeente Velsen intensief met nestkastonderzoek bezig houdt, is bereid als contact-persoon op te treden.

Hij verzoekt allen, die ditzelfde werk verrichten, hun verslagen aan hem toe te zenden, waarna zal worden getracht een samenvattend overzicht te maken, dat zo mogelijk in Het Vogeljaar zal worden gepubliceerd.

Holen voor bergeenden

Naar aanleiding van het artikel van Henk van Dongen (Mogen wij in het vogelleven ingrijpen?) zou veel te zeggen zijn. Want het uitbroeden van *fazanten* onder kippen en andere wijzen van bevordering van de fazantenstand hebben deze veel te sterk opgevoerd, zodat de tuinders hun aardappelen soms boven de grond vinden en het kweken van maïs ernstig wordt benadeeld.

Graag wil ik echter wijzen op een maatregel, waar de strengste diergeograaf geen bezwaar tegen zal hebben. Het is een idee van duinopzichter Muntz te Oostvoorne, om met een grondboor kunstmatige holen te maken voor *bergeenden*, in plaats van de konijnenholen, die vroeger werden gebruikt. Deze grondboren, die gaten maken met een diameter van 15 cm, worden gebruikt om gaten te maken als men palen wil plaatsen. Natuurlijk moeten de holen voor *bergeenden* horizontaal worden aangebracht.

C. SIPKES.

We zullen graag vernemen, welke resultaten met deze methode worden bereikt. Ook *tapuiten*, *steenuiltjes* en *kauwtjes* broedden graag in konijnenholen. Het zal zaak zijn plaatsen te kiezen, waar holen niet zo gauw weer instorten. Ter voorkoming van eierroof make men ze bovendien zo diep, dat een eventueel nest dieper komt te liggen, dan men met de arm kan reiken. — Zws.